

Cooperació catalana

Setembre 2023

Any 44è

PVP 3,00 €

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Llegeix la revista mensual del cooperativisme català — rocagales.cat

Crisàlide, comunicació cooperativa per al canvi social

Pàg. 10

Luz Helena Ramírez:
«L'alternativa al capitalisme
ha de ser antiracista»

Pàg. 13

Economia per la vida:
Com han de créixer les
cooperatives?

Pàg. 16

Economia social i solidària:
10 "oblits" de la teoria econòmica
dominant.

Pàg. 19

Salut laboral per a persones i organitzacions.

Transformem el nostre entorn mitjançant aportacions de caràcter social amb la fórmula cooperativa com a motor de canvi.

- Integració de la prevenció de riscos laborals, des de la proximitat i la implicació.
- El BenEstar de les persones, el motor de l'Economia.

Confiança

Comunitat

Coneixement

SePrA
sepra.coop

Assegurem compromís

Descobreix les assegurances ètiques i solidàries

Amb Arc Cooperativa pots fer un consum responsable tot impulsant el mercat social

40 anys
cooperant per
transformar

www.arc.coop

FEM ECONOMIA SOCIAL

Serveis per a entitats i col·lectius d'economia social i autònoms

Ajudem en el dia a dia: gestió
Aportem totes les eines: formacions
Impulsem idees: assessorament
Fem créixer projectes: acompanyem

També intervenim en processos de
remunicipalització i relleu empresarial

 Col·lectiu Ronda
Gestió · Assessorament · Formació

Trafalgar, 50-52 baixos, Barcelona | 93 268 21 99 | cronda.coop | info@cronda.coop

Segueix-nos a les xarxes

@rocagales

/FundacioRocaGales.5

rocagales.cat

Editora: Fundació Roca Galès

Redacció i administració:

Aragó, 281, 1r 1a 08009 Barcelona
Tel. 93 215 48 70 - cc@rocagales.cat
www.rocagales.cat

Coordinació: Agnès Giner.

Consell assessor: Berta Alarcó, Josep Edo, Agnès Giner, Carla Liébana, Antònia Montaner, Ricard Pedreira, Xavier Pié, Joseba Polanco, Jordi Rojas, Àlex Romaguera, Jordi Via i Armand Vilaplana.

Els autors són responsables dels articles signats. Ni la direcció de la revista ni els editors comparteixen per força les opinions que puguin reflectir els textos aquí inscrits

Foto portada: Crisàlide, SCCL

Disseny, maquetació i impressió:

L'Apòstrof, SCCL, i Cevagraf, SCCL

Dipòsit legal B-22.823/80

Edició impresa: ISSN 1133-8415.

Edició digital: ISSN 2696-9386.

Aquesta revista ha estat impresa en paper ecològic.

 Generalitat de Catalunya

Sumari

04

TORNAVEU

Miquel Martorell.

05

EDITORIAL

Assemblea Catalana per la Transició Ecosocial, benvinguda!

06

NOTICIARI

Agnès Giner

09

COOPERATIVES DE CATALUNYA

La situació actual del cooperativisme a Catalunya.
Confederació de Cooperatives de Catalunya

10

LES NOSTRES COOPERATIVES

Crisàlide. Una empresa de comunicació per generar accions de canvi social havia de ser cooperativa.
Pep Valenzuela

13

L'ENTREVISTA

Luz Helena Ramírez.
Núria Segura

16

ECONOMIA PER LA VIDA

Com han de créixer les cooperatives?
Núria Segura

19

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Els 10 oblits de la teoria econòmica dominant.
Jordi Garcia

23

COOPERATIVISME

Quin cooperativisme volem? (IV)
Fèlix Pardo

26

RESSENYA

La Pau en primera persona.
Ricard Pedreira

Un parell de preguntes (que són tres) a:

Miquel Martorell Faus

(Barcelona, 1992), coordinador pedagògic de l'Escola Lliure el Sol i soci de treball.

Del cooperativisme em sembla atractiu,

principalment, la possibilitat d'organitzar el treball segons uns principis més democràtics i que trenquin amb dinàmiques de l'empresa capitalista. Valoro la possibilitat de poder participar i incidir en el rumb de l'organització a partir d'una presa de decisions més col·lectiva i enfocada a la comunitat. També penso que el cooperativisme fomenta que diferents experteses i sabers siguin tinguts en compte per igual. Em sembla fonamental l'aposta que es fa per l'educació i la formació de les treballadores, que permet que els projectes s'enforteixin i que les persones creixin tant personalment com professionalment.

El que no em convenç del cooperativisme

és que encara hi ha molt desconeixement de què és, també dins del moviment. Això fa que es dediquin molts esforços a explicar la seva lògica i el seu funcionament, en detriment de millorar la qualitat democràtica o els espais de cures de les mateixes cooperatives. També em preocupa la inestabilitat d'algunes cooperatives, que tenen dificultats per fer viable econòmicament el projecte, fet que acaba revertint en condicions laborals poc dignes.

I opino que hi ha un llarg camí per recórrer a l'hora d'obrir el cooperativisme a col·lectius com el de les persones migrants i no blanques, que segueixen jugant-hi un paper secundari, malgrat els avenços dels darrers anys.

Pel que fa a la intercooperació considero

que és l'evidència que algunes coses no les podem fer soles i que juntes som més fortes. M'agrada pensar-la des del concepte d'"interdependència" del qual ens parla l'ecofeminisme, que ens fa reconèixer tant els propis límits com la importància del suport mutu, les aliances, la cura... Per posar un exemple: gràcies a la intercooperació, l'Escola Lliure el Sol hem pogut traslladar els principis de l'ESS i el cooperativisme a joves de la ciutat de Barcelona, juntament amb altres cooperatives del sector (Reflexos, L'Esguard i +Educació). O hem difós i sensibilitzat sobre les eines digitals lliures, juntament amb femProcomuns. De fet, l'Escola som una cooperativa de serveis de formació amb cinc entitats sòcies (Esplais Catalans, Acció Escolta, Casals de Joves, Incoop i la Fundació Ferrer i Guàrdia), així que la nostra mateixa essència ja és la intercooperació.

Assemblea Catalana per la Transició Ecosocial, benvinguda!

El 6 de juliol passat, més de dos-cents col·lectius, entitats, cooperatives (moltes) i persones a títol individual (moltes també cooperativistes!) es van trobar a la Nau Bostik de Barcelona per constituir l'Assemblea Catalana per la Transició Ecosocial. A la trobada es va percebre força sintonia de plantejaments i encara més ganes de treballar juntes.

El naixement de l'Assemblea Catalana per la Transició Ecosocial és fruit d'un procés d'articulació iniciat el juliol del 2021 amb la primera trobada "Recuperem el Futur" organitzada per la Xarxa per la Justícia Climàtica i, posteriorment, amb la celebració del Fòrum per la Transició Ecosocial que va tenir lloc el febrer d'enguany. En el Fòrum, es va aprovar el Manifest per una Transició Ecosocial Justa i Democràtica, que recollia la necessitat de "construir un front comú de moviments, entitats i col·lectius que defineixi i empenyi una transició ecològica amb justícia social i democràcia econòmica, un projecte polític que ens permeti construir un món on valgui la pena viure."

Doncs bé, a la Nau Bostik es va començar a bastir aquest front comú i es va aprovar treballar per cinc grans objectius: ser una veu en el debat públic sobre la transició ecosocial; desenvolupar un programa polític compartit i cohesionar els moviments socials al voltant d'una visió comuna d'aquesta transició; afavorir processos de transició ecosocial des de l'àmbit local, mitjançant la creació d'Assemblees Locals per la Transició Ecosocial; afavorir la coordinació estratègica entre totes les lluites de resistència per acordar dates i mobilitzacions clau, i donar suport a les accions de les organitzacions i entitats membres de l'Assemblea.

La Fundació Roca Galès saludem la iniciativa i agraïm a les organitzacions impulsores que l'han feta possible: Ecologies en Acció, Entrepobles, la FAVB, laCoordi, l'Observatori DESC, l'ODG, Rebel·lió o Extinció, REVO – Prosperitat Sostenible, la Xarxa per la Justícia Climàtica, la Xarxa per la Sobirania Energètica, Coòpolis, Opcions i la Xarxa d'Economia Solidària.

Foto: Nau Bostik

LES COOPERATIVES FALSET MARÇÀ, AGRÍCOLA DE CABACÉS I VINÍCOLA DEL PRIORAT IMPULSEN UN PROJECTE D'INTERCOOPERACIÓ COMARCAL

Les cooperatives Falset Marçà, Agrícola de Cabacés i Vinícola del Priorat van presentar el passat 19 de juliol un ambiciós projecte d'intercooperació comarcal. Representants de les tres entitats i de la Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya (FCAC), que ha coordinat el projecte, van assistir a l'acte de signatura del conveni intercooperatiu a Falset. L'objectiu de la iniciativa és reforçar les estructures d'aquestes cooperatives, diversificar la gamma de productes, millorar la comercialització, afavorir el relleu generacional i contribuir a millorar la qualitat de vida al Priorat.

El projecte inclou diversos eixos d'actuació que van des de la creació d'"espais test" per avaluar la viabilitat agrícola de manera conjunta a incrementar la producció de raïm, crear noves línies de vi o centralitzar els molins d'oli. També es preveu aprofitar les sinergies comercials i contribuir a prestar serveis als habitants dels pobles mitjançant la coordinació de comunitats energètiques o la gestió d'habitatges en desús, entre d'altres iniciatives.

El Priorat és una comarca singular i les tres cooperatives implicades en la iniciativa pretenen aprofitar les sinergies entre elles per millorar els processos de producció i transformació de les olives i el raïm. Així, tota la producció d'oli se centralitzarà als molins de Cabacés i de Marçà, mentre que la producció de vi acollida a la DOQ Priorat es farà al celler de la Vinícola del Priorat i la DO Montsant s'elaborarà a les instal·lacions de la Cooperativa Falset Marçà.

Complementàriament, es crearan dos "espais test" —un agrícola i l'altre, ramader— i s'elaborarà un estudi unificat de la viabilitat de les parcel·les per poder prendre decisions conjuntes que afavoreixin el relleu generacional.

Un dels àmbits més nous d'aquesta col·laboració a tres bandes és la creació de serveis conjunts que afavoreixin una millora de la qualitat de vida amb la prestació de serveis de valor afegit per als habitants del Priorat.

En aquest sentit, cada cooperativa crearà una comunitat energètica rural al seu municipi, però les gestionaran de manera conjunta i més eficient. A més, preveuen gestionar també el parc d'habitatges actualment en desús que són propietat de les cooperatives o dels seus socis i sòcies per tal de donar resposta a una problemàtica actual de la comarca, que és la dificultat de trobar habitatges per a primera residència, ja que la majoria es destinen al turisme.

Les cooperatives Falset Marçà, Agrícola de Cabacés i Vinícola del Priorat representen 600 socis de 7 municipis, un 25% de la comarca distribuït en un interessant eix nord-sud. En conjunt, sumen una facturació anual d'uns 5 milions d'euros.

LA UNIVERSITAT D'ESTIU DEL COOPERATIVISME VA TANCAR LA PRIMERA EDICIÓ AMB MÉS DE CINC-CENTES PERSONES INSCRITES I UNA TRENTENA D'ACTIVITATS

La Universitat d'Estiu del Cooperativisme (UESCOOP) va celebrar la seva primera edició del 5 al 7 de juliol a l'Edifici Històric de la Universitat de Barcelona. Organitzada per la Confederació de Cooperatives de Catalunya (CoopCat), al llarg de tres jornades més de cinc-cents persones van reflexionar sobre el present del moviment cooperatiu i el seu paper en els reptes futurs en l'àmbit mediambiental, social i econòmic.

La UESCOOP va reunir representants de tots els agents transformadors del cooperativisme —el món acadèmic i professional, l'administració pública i les entitats i empreses del moviment cooperatiu—. Prop d'un centenar de ponents van compartir la seva experiència i camp d'expertesa en les sessions, diàlegs i debats. En aquesta primera edició, la UESCOOP va tenir una mirada local però també internacional, amb l'assistència de participants provinents de França, Escòcia, Itàlia, Dinamarca i Quebec. A més, va comptar amb la presència de mig centenar d'estudiants universitaris que van participar activament a les sessions i es van submergir per primera vegada en el món del cooperativisme.

El programa de la primera edició de la UESCOOP va acollir una trentena d'activitats en diversos formats: 22 sessions, 4 rutes d'experiències per Barcelona, el Maresme i el Baix Llobregat, 5 sessions complementàries i un espai d'intercooperació.

Després de l'èxit de la primera edició, la UESCOOP va anunciar que tindrà continuïtat i la segona edició se celebrarà el 2025. D'aquesta manera, la Universitat d'Estiu del Cooperativisme es complementarà amb un altre espai de reflexió i debat del món cooperatiu que naixerà l'any vinent: el primer Congrés del Cooperativisme, coincidint amb el 125è aniversari de la primera assemblea del cooperativisme català.

Les reflexions i continguts recollits a la Universitat i al Congrés marcaran les principals línies d'un pla de treball estratègic que es treballarà a cada nova edició.

7È RECONeixEMENTS COOPCAT

La setena edició dels Reconeixements CoopCat va tenir lloc el passat 7 de juliol en el marc de la cloenda de la UESCOOP, la Universitat d'Estiu del Cooperativisme. Els guardons, atorgats per la Confederació de Cooperatives de Catalunya, Coopcat, posen en valor la bona feina que fan les cooperatives, de qualsevol branca i àmbit territorial, mereixedores d'un reconeixement institucional per la seva contribució a la societat catalana, al cooperativisme i per saber traslladar els principis i valors cooperatius a la vida diària. Els premis compten amb tres categories: compromís amb el territori, compromís amb les persones i compromís amb la intercooperació.

La cooperativa La Granadella i Secció de Crèdit Sant Antoni Abad va rebre el 7è Reconeixement CoopCat en la categoria de compromís amb el territori per la seva aposta per preservar un patrimoni extraordinari d'oliveres centenàries d'una manera sostenible; per fer possible la coexistència de les activitats humanes i la biodiversitat; per articular i estructurar a través de la cooperativa la producció dels socis i sòcies de localitats veïnes, donant viabilitat a les explotacions, generant ocupació i revalorant el territori, a més de fomentar la innovació mitjançant l'aprofitament dels subproductes; i per donar valor afegit i dinamització al territori amb aliances que han permès crear una àrea divulgativa de gran valor patrimonial i ambiental i basada en el turisme sostenible.

Per la seva banda, L'Escola Moragas va rebre el guardó en la categoria de compromís amb les persones per la seva tasca en la millora de la qualitat de vida d'alumnes amb necessitats educatives especials, construint identitats pròpies i partint dels interessos, motivacions i capacitats de cadascú, així com per continuar innovant, després de vuitanta anys de dedicació.

En la categoria de compromís amb la intercooperació va rebre el reconeixement l'entitat PerViure Cooperativa per la seva incansable dedicació a acompanyar processos d'habitatge col·lectiu, donant suport a entitats i governs locals per fer realitat projectes de cohabitatge i per aportar expertesa, experiència i innovació amb altres projectes cooperatius.

La Confederació de Cooperatives de Catalunya agrupa, lidera i representa el cooperativisme a Catalunya i n'és l'òrgan màxim d'interlocució amb l'Administració. Cohesiona, difon i promou el model cooperatiu d'acord amb els principis cooperatius de l'Aliança Cooperativa Internacional.

Actualment, la Coopcat compta amb 3.063 empreses cooperatives associades, 2,5 milions de persones sòcies (entre consumidores, treballadores i productores) i l'activitat de les entitats associades genera 40.884 llocs de treball.

Arriba la **retribució flexible** a l'economia social i solidària i tercer sector

Disposa de més
amb el mateix salari
contractant despeses
del dia a dia

TANDEMGO
by TANDEM SOCIAL

Promou:
e/s economia social

Generalitat de Catalunya
Departament d'Empresa i Treball

Finança:
ROCA GALÈS
SEPE

Vols provar la plataforma sense cost? Contacta'ns!
tandemgo.coop

Revista Cooperació catalana,

especialitzada en cooperativisme
i economia social i solidària,
des de 1980.

 Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

rocagales.cat

LA SITUACIÓ ACTUAL DEL COOPERATIVISME A CATALUNYA

Confederació de Cooperatives de Catalunya
@CooperativesCAT

Segons les dades del Registre de Cooperatives, actualitzades el 8 de juny de 2023, actualment a Catalunya hi ha 4.634 cooperatives registrades, 115 cooperatives més que el gener de 2023, amb una antiguitat mitjana de 21 anys.

Si ens fixem en l'àmbit territorial, 3.172 cooperatives (un 68,45%) estan ubicades a la demarcació territorial de Barcelona. Amb menys representació trobem Tarragona, amb 583 cooperatives (12,5% de cooperatives), seguida de Lleida, que agrupa 515 cooperatives (un 11,11% del total). Finalment, a Girona hi ha 292 cooperatives (6,3% del total). L'1,64% de cooperatives restants no especifiquen àmbit territorial en el registre.

Les cooperatives catalanes estan distribuïdes principalment en vuit classes diferents: 3.433 cooperatives de treball associat, 424 cooperatives agràries, 250 cooperatives de serveis, 181 cooperatives de consumidors i usuàries, 106 cooperatives d'habitatge, 88 cooperatives integrals, 74 cooperatives d'ensenyament i 66 cooperatives de segon grau. Les 12 cooperatives restants representen a altres classes específiques i a entitats representatives.

Pel que fa al sector d'activitat, i tenint en compte els epígrafs de la classificació d'activitats del CCAE, 2.877 cooperatives (un 62,4%) es dediquen al sector dels serveis, 673 (14,6%) al sector industrial, 628 (13,6%) al sector de la construcció i 432 (9,4%) al sector de l'agricultura.

Els sectors que més han crescut pel que fa a cooperatives inscrites els darrers set anys respecte a l'anterior període (2009-2015) són les cooperatives de consumidors i usuàries, amb un 556% de creixement, i les cooperatives d'habitatge, amb gairebé un 100% de creixement. Dins de

les cooperatives d'habitatges, les que més han anat sorgint aquests darrers anys corresponen al model d'habitatge en cessió d'ús, la qual cosa reflecteix la diversificació del model cooperatiu.

En l'impuls del cooperativisme dels darrers anys, el dossier de premsa de la Direcció General d'Economia Social i Solidària, el Tercer Sector i les Cooperatives d'abril de 2023 ens indica que el 26% del total de cooperatives actives a Catalunya actualment s'ha constituït entre el 2016 i el 2022. El document destaca que el fet que més d'un quart del cooperativisme català s'hagi creat en els darrers set anys, tenint en compte la pandèmia i la crisi econòmica, demostra el creixement d'aquest model.

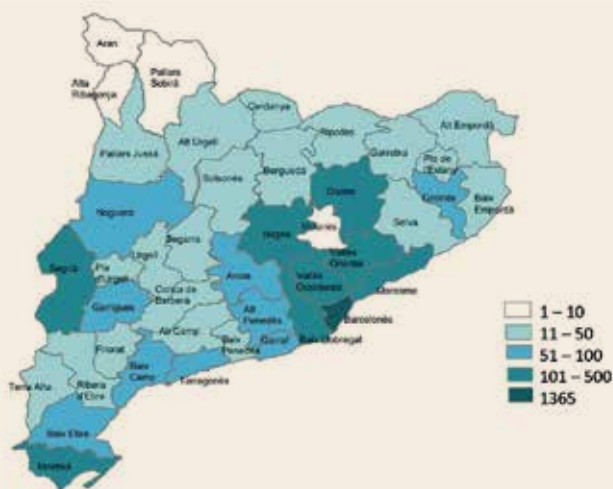
Una de les eines d'impuls del cooperativisme ha estat la Xarxa de Municipis per l'Economia Social (XMESS), formada per cinquanta municipis (5% dels municipis de Catalunya) en els quals, a 8 de juny de 2023, hi ha registrades 2.324 cooperatives. Aquest nombre de coope-

ratives representa el 50,15% del total de cooperatives de Catalunya.

Per altra banda, Catalunya lidera el nombre de cooperatives de l'Estat espanyol amb un 19,17% del total, segons les darreres xifres de la Confederació Empresarial Espanyola de l'Economia Social.

Les dades presentades reflecteixen una realitat vibrant del cooperativisme a Catalunya. Amb 4.634 cooperatives registrades, la regió destaca com a líder en nombre de cooperatives a l'Estat espanyol. A més, s'observa un creixement significatiu en els darrers anys, amb més d'un quart de les cooperatives actuals havent-se constituït entre el 2016 i el 2022.

En resum, el cooperativisme a Catalunya mostra una forta presència i un creixement constant en diverses àrees, es consolida com una opció rellevant per a la creació de negoci i el desenvolupament socioeconòmic del país, i demostra la seva resiliència davant de desafiaments com la pandèmia i la crisi econòmica.

Crisàlide

Una empresa de comunicació per generar accions de canvi social havia de ser cooperativa

Nascuda en el context de la pandèmia, Crisàlide havia de ser cooperativa per atendre una preocupació-inquietud compartida amb no poques activistes i militants dels moviments socials, especialment periodistes: com crear i transmetre idees, anàlisis, notícies, continguts per contribuir a una millor comprensió de la realitat i a l'elaboració de propostes.

Pep Valenzuela
@pepvalenzuela

Paula Solís Gilabert entrevistant Amaia Txabarri Badiola, de Catarsi Feminista, per al pòdcast de cultura amb mirada social El Focus.

Senzill i natural, «si fem transformació, que sigui en concret. Volem que les nostres accions tinguin un impacte en la vida de les persones que ens envolten». Parlen les companyes de la cooperativa Crisàlide Comunicació. I això, mitjançant la creació de «noves narratives comunicatives per generar accions de canvi social, cultural i medi ambiental».

Dedicades a la comunicació en diverses especialitats, al Vallès occidental, la Marta, la Míriam i la Paula trobaven a faltar una mirada més social, de canvi, en el tractament dels continguts i, a més, això no era possible des dels llocs on treballaven, institucions i mitjans que no tenen aquesta mirada clarament enfocada a l'àmbit social i l'economia social i solidària.

Cures en la diàspora. Cinc històries de migració, xarxa i lluita, és un projecte propi de Crisàlide, un exemple d'allò que volen fer i proposen, «un documental protagonitzat per cinc dones migrades a Catalunya que en algun moment van detectar man-

cances en l'acollida de les seves comunitats i han pres la iniciativa per posar-hi remei», podem llegir a la presentació que hi ha al seu web.

Massa formació, creativitat i energia per ser encapsulada en una oficina d'administració pública o ser venuda al mercat. Anys d'experiència en projectes de comunicació i documentals, en el cas de la Míriam Vila Àguila; videografia i fotografia, la Marta Rivera Graells; periodista per lliure la Paula Solís Gilabert. «D'acord que fer comunicació corporativa per a empreses o per a l'administració et pot donar per menjar», reconeix la Paula, «però no m'agradava, perquè jo vinc d'una formació per a la construcció de pau i tractament de conflictes, de comunicació de justícia social».

En aquest punt van començar a pensar en opcions possibles. «Com fer per crear un projecte on ens sentíssim còmodes, que es plantejés de forma conjunta, no de forma jeràrquica, tal com estan organitzades la majoria d'organitzacions

MIREIA COMAS

o empreses?», explica la Míriam. «Volem que fos un col·lectiu de forma assembleària, que féssim les propostes de manera conjunta, que ens sentíssim còmodes en els temes a tractar i que veiéssim que la nostra tasca i continguts contribueixen a canviar la situació».

Tot les conduïa a la creació d'una cooperativa, eina i objectiu coincident amb els valors. «Vèiem que si ens complementàvem i ajuntàvem coneixement i expertesa podíem fer coses molt més interessants», recorda la Paula. I es van posar mans a l'obra. I ja hi són, encara que lluny de la dedicació exclusiva al treball col·lectiu, que compaginen amb les feines particulars quan encara fa poc que es constituïren, a finals del 2020.

Sense experiència prèvia en cooperativisme, l'assessorament i formació de l'Ateneu del Vallès Occidental els donà eines, indicacions i suport pràctic. I és que això del cooperativisme encara no és tan conegut com podria semblar, expliquen.

«Sembla que als últims anys hi ha hagut com un boom de l'economia social i solidària», comenta la Paula, «però moltes administracions no en tenen ni idea; per exemple, el notari no coneixia els tràmits de constitució d'una cooperativa». A Hisenda no va ser gaire millor: «En un primer moment s'ho van haver de mirar, perquè no tenien la informació a mà», afegeix.

Finances i comptabilitat, un altre món; «un gran escull», destaca la Míriam, recordant la participació en alguna trobada de formació per a cooperativistes. «Molts projectes depenen de subvencions, aquest és el gran problema», constata. «És un tema no gaire resolt, nosaltres anem combinant feines personals, encàrrecs concrets, projectes personals i col·lectius, anem fent equilibris. En aquestes trobades vam veure que és el problema de tothom en l'ESS», afirma amb un punt de resignació, però mirant endavant amb confiança i sense falses il·lusions.

Míriam Vila, Marta Ribera Graells i Paula Solís Gilabert en la presentació del documental *Cures en la diàspora* en un acte organitzat per l'Institut de Desigualtats.

En aquests dos anys i escaig de recorregut, han fet molta feina, «una realitat molt positiva», emfasitza la Paula. «La projecció és de

“
Massa formació, creativitat i energia per ser encapsulada en una oficina d'administració pública o ser venuda al mercat.

“

Reticula és un repositori d'imatges de caràcter social, obert i col·laboratiu, per a les entitats de l'ESS, altres organitzacions i també per a les administracions.

creixement; anem bé, encara que el camí és lent». Cada vegada tenen més encàrrecs. Van sent conegudes, gent amb qui han treballat els torna a trucar i apareixen noves feines. Tot, encara, a nivells humils, però els comptes dibuixen una línia nítidament ascendent. «Això funciona, va bé», declara satisfeta la Míriam, veient més a prop la dedicació exclusiva als objectius que les animen.

Així són els projectes ja establerts, començant per Reticula, el banc d'imatges social de Crisàlide. Un repositori d'imatges obert i col·laboratiu que, consideren, necessiten les entitats de l'ESS, així com altres organitzacions i també administracions. «Moltes vegades, en les imatges que utilitzem no hi ha gaire representativitat de la diversitat de la societat», afirma la Paula, «són imatges que semblen sortides de Silicon Valley, i creiem que cal canviar la narrativa de les imatges, que siguin més diverses, amb més persones, com la societat real». Aquest any han impulsat una galeria específica de temàtiques LGTB, que se suma a les ja existents sobre ESS, dones, treball, cultura.

Amb la websèrie de justícia social *Invisibles* es proposen fer aflorar problemàtiques de col·lectius que no tenen l'accés garantit a algun dels cinc aspectes de la vida que consideren bàsics perquè aquesta es pugui dir digna: habitatge, feina, cultura, relacions socials i salut. Els

dos primers capítols, de moment, tracten de salut mental.

I amb els pòdcasts de la sèrie *El Focus* obren un espai per a l'art i la cultura, per a les «persones creadores que en les seves obres tenen voluntat de transformació social. Parlem amb creadores i creadors culturals que busquen millorar la societat amb la música, la literatura i les arts visuals; totes són eines per sensibilitzar», explica la Míriam. Ja són accessibles títols com «teatre antiracista», «la pantalla andina», «xarxes i salut mental», entre altres.

«Feministes 100%», subratlla la Paula. El fet de coincidir tres dones en la creació de la cooperativa el consideren una casualitat. «S'ha donat així, ens coneixíem, la Marta és amiga tota la vida, amb la Míriam hem treballat a l'administració». Però sí, el projecte és totalment feminista, i els continguts ho són molt clarament. «És clar que això no vol dir que la cooperativa sigui un espai exclusiu de dones».

De totes maneres, la probabilitat de coincidir més dones en experiències com aquesta sembla cada vegada més alta. Això conclouïa un estudi fet públic per la Confederació Empresarial del Tercer Sector Social, a finals de 2022, en què constatava que els 50,3% dels càrrecs de presa de decisió en aquest tercer sector estan ocupats per dones, cinc punts més que l'any 2018, o sigui un canvi en línia ascendent.

Fotograma del documental creat per Crisàlide, *Cures en la diàspora*.

El documental creat per Crisàlide, *Cures en la diàspora*, amb suport de l'ICIP (Institut Català Internacional per la Pau), també parla d'això, des de la perspectiva de l'experiència de cinc dones migrades a Catalunya. Amb entitats darrere o de manera totalment autogestionada i personal, han creat formes d'ajuda, acompanyament i cures amb la pròpia comunitat; cinc casos de lluites pels drets humans, contra el racisme, de pràctiques de cultura de pau.

“

La probabilitat de coincidir més dones en experiències com aquesta sembla cada vegada més alta, ho confirmen les estadístiques.

Luz Helena Ramírez Hache és sòcia fundadora de MigrESS, una cooperativa que neix el 2016 per acompanyar persones migrades que creen projectes d'ESS o cooperatives que volen incorporar-les. A més, MigrESS participa en l'organització de IV Edició de la Fira d'Economia Solidària i Diversa d'aquest setembre i ha publicat un número exclusiu de la revista *Nexe* sobre economies cimarrones.

Un personatge històric que voldries conèixer:
Angela Davis.

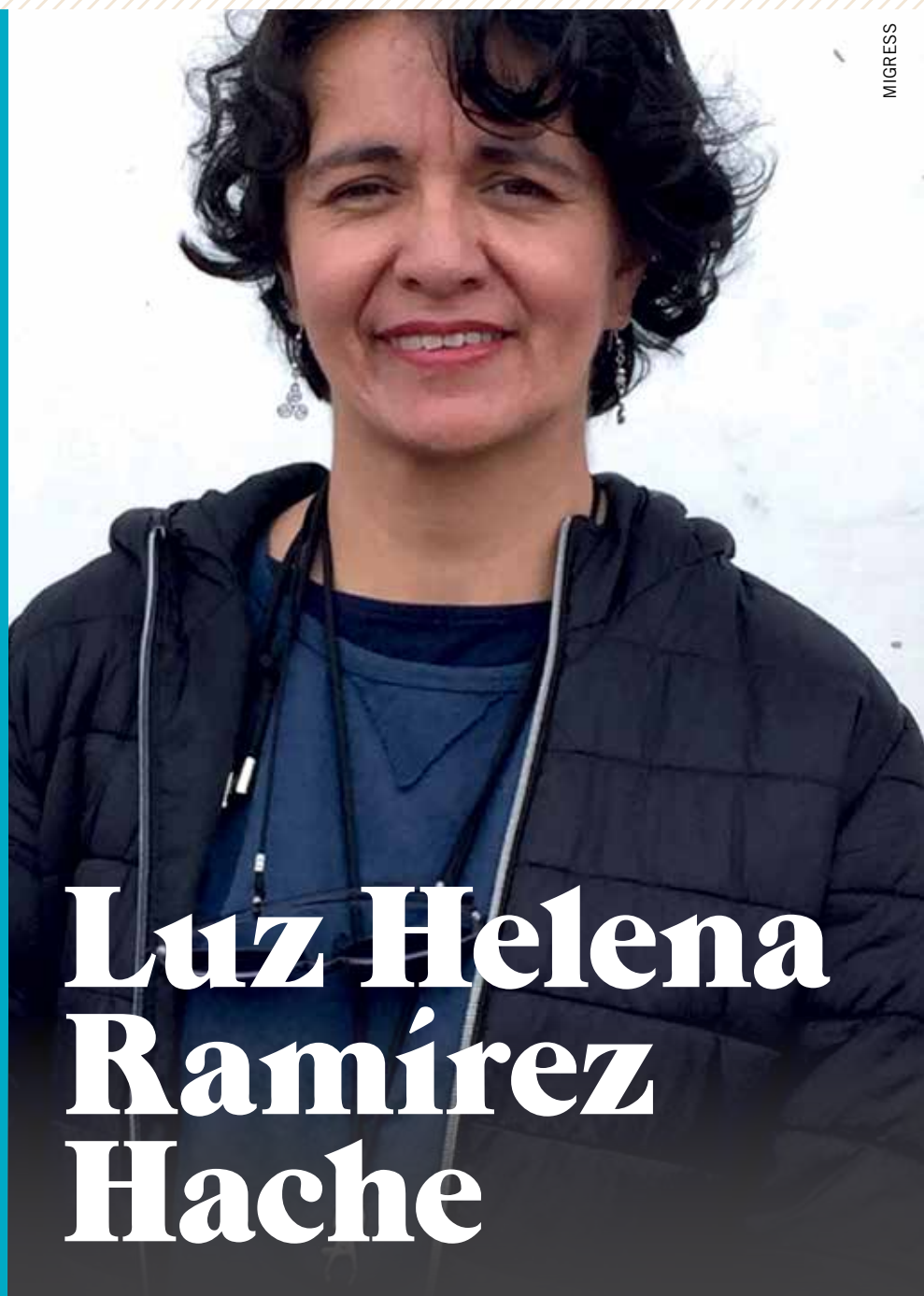
Una lectura imprescindible:
"El hombre que amaba los perros" de Leonardo Padura.

Un perfil de Twitter que no pots deixar de seguir:
@RegularizacionY

No podries viure sense...
La música i el ball.

Encara tens pendent...
Conduir. Ja tinc el carnet, però no m'atreveixo.

El cooperativisme és...
Transformació.

Luz Helena Ramírez Hache

«L'alternativa al capitalisme ha de ser antiracista»

Núria Segura Insa
Dies d'Agost, SCCL
@diesdagost

66

«L'ESS ha de tenir consciència que la llei d'estrangeria vulnera els principis cooperatius i els drets de les persones.»

Per què neix MigrESS?

Vam identificar que mancava una mirada antiracista a l'economia social i solidària (ESS), que té un teixit massa homogeni. El repte és transformar aquesta realitat i que reflecteixi el 17% de persones amb recorregut migratori de Catalunya. També volem que l'ESS estigui a l'abast del gruix de la societat que pateix les crisis amb més rigor, que no només són les persones migrades.

Migress assessora persones migrades perquè s'iniciïn en el món de l'ESS. Quin paper pot jugar aquesta en les seves vides?

Posem en comunicació experteses i experiències de realitats i contextos culturals de les persones migrades a Catalunya. Des del Cercle de Migracions, un dispositiu col·lectiu que enfortim des del 2019 a l'Ateneu Cooperatiu de Barcelona-Coòpolis, oferim un acompanyament expert i a mida als projectes econòmics de les persones migrades que sovint no poden ni crear una associació, ja que no tenen una situació d'estrangeria regularitzada.

Quina realitat us trobeu i com les acompanyeu?

Les realitats són diverses, però la majoria de persones migrades fan els projectes en el temps lliure i, com que viuen situacions precàries, aquests són escassos alhora que poden tardar molt temps a quallar i consolidar-se. Acompanyem processos que es volen constituir com a associació amb activitat econòmica, que pot ser el primer pas per a una futura cooperativa, però també, n'acompanyem

de més consolidats que poden esdevenir una cooperativa. A més, donem suport a projectes sense cap forma jurídica perquè resolguin les situacions que els impossibiliten tenir-ne i, així, generin una activitat econòmica, que els permeti accedir a drets.

MigrESS també assessora cooperatives que volen incloure persones nouvingudes. Falten persones nouvingudes a l'ESS?

No volem tenir un teixit de l'ESS migrant, sinó que l'ESS reflecteixi la diversitat i incorpori una mirada antiracista, no sols com a consigna política. Els equips de l'ESS són homogenis: blancs, universitaris, amb renda del temps i econòmica alta, possibilitat de capitalitzar l'atur... La mirada antiracista s'ha d'incorporar per enriquir els equips i perquè l'ESS esdevingui una eina per regularitzar persones.

Per què és tan difícil trencar amb l'homogeneïtat de l'ESS?

No tinc la resposta. És un dels grans reptes que té l'ESS si, veritablement, vol ser alternativa. La teva realitat és on intervens: si la teva colla d'amics són universitaris blancs, no coneixes la realitat de persones migrades. Ara bé, si se'ls ofereix una feina, no ha de ser des del paternalisme, sinó una decisió política que enriqueixi el projecte. Un altre problema són els requisits que es demanen. Defensem que el català sigui necessari, però que sigui un requisit valorable i que la persona l'aprengui mentre treballa. A més, l'ESS ha de tenir consciència que la llei d'estrangeria vulnera els principis cooperatius i els drets de les persones.

Intervenu en l'àmbit laboral, per què no en altres?

La primera cosa a resoldre és l'accés als recursos per sobreviure. Amb tot, l'any passat, vam aportar la mirada antiracista en una diagnosi de la Dinamo sobre la composició de les cooperatives d'habitatges, les seves limitacions i desigualtats. El temps i l'aportació econòmica que es dediquen en aquests projectes impossibiliten que moltes persones hi tinguin accés. S'han de preveure altres alternatives per resoldre aquestes necessitats des d'una perspectiva comunitària, una mirada que ha d'incloure totes les branques de l'ESS, com ara el consum o l'oci.

Aquesta pregunta en si ja és estigmatitzadora perquè hi ha persones migrades molt preparades, però quin tipus de cooperatives creen o estan immerses?

En el mercat laboral de l'Estat espanyol, s'associa les persones migrades a uns nínxols determinats: la cura, els serveis, el sector agrícola i la construcció, independentment de la seva formació o aspiracions. Per defugir d'això, diem a la gent que, si volen obrir una cooperativa, per exemple, de cures, que no es quedin aquí i es plantegin què podran oferir més endavant. També ens preocupa el debat a l'entorn de les cures i que es facin polítiques per donar suport a cooperatives de dones cuidadores. És un risc no qüestionar aquests estereotips.

Com afecta la interseccionalitat en l'accés de persones migrades a l'ESS?

Per enfortir-se, el capitalisme fa valdre els eixos d'origen, classe, gènere o edat als processos migratoris. Les dones del Sud global deixen al seu país la família a càrrec d'altres dones i, aquí, treballen en la cura de persones, on es fa una explotació intensiva de la mà d'obra. Els joves que arriben sense un referent adult, malgrat tenir per davant tota la vida laboral productiva, pateixen el racisme sobre els seus cossos i, més, si la seva opció sexual és diversa. No es tracta de fer una suma d'opressions, sinó de plantejar una alternativa antiracista i feminista per fer viable el projecte vital de les persones migrades i de les seves famílies que es desplacen arran les conseqüències del capitalisme com les guerres o la crisi ambiental.

De quina manera la interseccionalitat i els discursos d'odi operen en les capes d'opressió i violències?

No és tan sols el discurs d'odi de l'extrema dreta davant de la migració, sinó també que les mesures dels països occidentals

Presentació de la Fira d'Economia Solidària Migrant i Diversa el setembre de 2022.

respecte a la migració són cada vegada pitjors i, a més, hi manca un suport local. Per exemple, el suport del moviment feminista amb les treballadores de la maduixa que han patit violències sexuals, o en el pavelló de dones obert recentment al CIE de Barcelona, on la majoria són treballadores sexuals amb criatures. Enguany, hem tingut el segon fòrum del treball de les cures, però si al centre no hi poses les persones cuidadores, aleshores ho fas des d'una perspectiva blanca. L'alternativa al capitalisme ha de ser antiracista per posar fi al neocolonialisme i el racisme.

Ets dona, colombiana, mare, defensora dels drets humans i migrant. Com t'ha afectat això?

En els processos migratoris també hi ha privilegis i jo n'he tingut molts. Soc colombiana i a l'Estat espanyol ser llatinoamericana no és el mateix que provenir d'un país subsaharià; arribar en avió o en pastera; amb un capital cultural i títols professionals o sense. Per la meua implicació política, he tingut xarxa a Catalunya. Ara bé, sempre has de demostrar més que les altres persones i estàs sota la vigilància constant.

Per què vas marxar de Colòmbia?

Per la persecució política. Formava part del procés organitzatiu Movice (Movimiento de Víctimas de Crímenes de Estado)

i, amb l'arribada d'Álvaro Uribe al poder, la criminalització i repressió contra els moviments socials van augmentar.

L'ESS vol ser l'alternativa econòmica i social del capitalisme. Què podeu aportar a aquesta transformació les persones migrades?

A banda dels processos que hem viscut, les societats no occidentals tenim molt per ensenyar a les occidentals: la nostra mirada sobre l'entorn o la cura amb la natura són elements d'una perspectiva vital molt global que ara l'ESS vol posar al centre. També impulsem l'estalvi: les remeses de les persones migrades, malgrat

estar en situació precària, superen els diners destinats pels països occidentals a la cooperació i desenvolupament. En una societat financeritzada i bancaritzada, s'ha de donar espai a la resolució comunitària i a l'autoestalvi.

En diverses ocasions has dit que perquè l'ESS sigui transformadora ha de ser antiracista. Com s'assoleix això?

L'antiracisme són pràctiques com contractar persones migrades per contribuir que es regularitzi el seu procés, oferir-los serveis o incorporar la mirada transformadora a la cooperativa. Aquestes pràctiques s'han de qüestionar tota l'estona per veure si es fan des d'una perspectiva antiracista, com també fa el feminisme.

L'ESS està lluny d'incorporar aquesta realitat?

Si ets d'una cooperativa, treballes en una cooperativa, vius en cooperativa, tens una cooperativa de consum i els fills en cooperatives d'ensenyament, et quedes aquí i no veus el món. L'ESS encara és molt petita i no representa la realitat. Per fer-ho, ha d'incloure les persones migrades i dels sectors populars. Aquest és el repte.

Cap a on han de caminar l'ESS per ser un reflex de la diversitat?

Cap aquesta transformació en les pràctiques i revisar el lloc que ocupen les persones diverses dins de l'ESS. Hem guanyat presència a la XES, però no tenim una participació en altres espais del sector com la Federació de Cooperatives. Les persones migrades també estan als consells rectors de moltes cooperatives. A més, no sols se'ns hauria de convidar quan es vol abordar qüestions sobre la migració: tenim veu per parlar de tot.

“**Per representar la realitat, l'ESS ha d'incloure les persones migrades i de sectors populars.**”

Com han de créixer les cooperatives?

Núria Segura Insa
Dies d'Agost, SCCL
@diesdagost

En un acte, organitzat per la Fundació Roca Galès, es mostren tres models d'ESS a l'alça: l'intern, la replicació i la intercooperació

Al voltant d'una trentena de persones van acudir a la taula rodona “El cooperativisme ha de créixer. Les cooperatives també? Quan, com i per què?”, organitzat per la Fundació Roca Galès, i en el qual es van compartir les experiències de tres projectes de l'economia social i solidària que estan a l'alça.

En l'actual món globalitzat, l'economia social i solidària (ESS) és una alternativa real al model econòmic i social imperant: el capitalisme. Ara bé, l'aparició d'aquestes iniciatives també planteja altres reptes: com han de créixer les cooperatives per construir aquesta alternativa? Aquesta i altres preguntes es van plantejar a la taula rodona “El cooperativisme ha de créixer. Les cooperatives també? Quan, com i per què?”, organitzada per la Fundació Roca Galès a finals de juny a la Nau Bostik, al barri de la Sagrera, de Barcelona.

“Un dels nostres àmbits de treball actuals és el pensament i un dels temes en què volem impulsar la reflexió col·lectiva és com ha de créixer el cooperativisme per esdevenir una alternativa a les empreses i el model d'economia dominants”, va exposar Jordi Garcia, patró de la Fundació i moderador de la taula, que va servir com a preludi d'una jornada de reflexió sobre aquestes qüestions que tindrà lloc a la tardor.

Jordi Garcia, moderador de la taula; Maite Darceles d'Hobest; Laura Roda de COS, i Guernica Facundo d'ECOS.

Garcia va emmarcar la taula dient que “augmentar el nombre de sòcies de la cooperativa és una forma de créixer, però també hi ha altres vies com són la intercooperació o la replicació. Cada estratègia pot tenir els seus contextos més adients i, a més, són estratègies no necessàriament excloents entre si, també poden ser complementàries”. Tot seguit aquests tres models diferents de creixement es van posar sobre la taula a partir de tres experiències que la trentena de persones assistents van poder conèixer de viva veu.

CRÉIXER INTERNAMENT

Malgrat reconèixer que viure al marge del capitalisme és complicat, Maite Darceles, sòcia fundadora de la consultoria Hobest, considera que és necessari crear projectes d'ESS que enderroquin aquest model econòmic, així com tot allò que hi va associat com el patriarcat i el neocolonialisme.

Per erigir-se en alternativa, argumenta Darceles, els projectes d'ESS han de distribuir la propietat i el poder, tenir una gestió democràtica, ser equitatives, així com ser respectuoses amb la persona, el medi ambient i l'entorn. Ara bé, com han de créixer per construir aquest model alternatiu?

Darceles, que acompanya projectes d'ESS en el seu procés de desenvolupament, assegura que és essencial que el treballador s'impliqui en la cooperativa i gaudeixi de la feina que fa, cosa que propiciarà que aquesta obtingui uns millors resultats. “La clau està a treballar amb persones implicades, però que la feina reverteixi en elles mateixes i les persones amb les quals cooperen i amb la societat”, puntualitza.

Un altre dels punts forts és la gestió de l'organització. En aquest context, argumenta Darceles, “el *management* imperant no està treballant d'una forma molt d'acord amb la realitat, sinó des de la planificació i el control. No està orientat a pensar què necessiten les persones d'una manera genuïna per extreure el millor potencial individualment i col·lectivament”. Així doncs,

segons Darceles, la gestió del model capitalista està pensada per preservar el poder dels de dalt, mentre que la de l'ESS hauria de propiciar una organització que promogui l'autonomia de la persona perquè desplegui el seu potencial.

En aquesta línia, remarca, no es tracta de quan han de créixer les cooperatives, sinó com. “Necessitem ajudar les cooperatives i ESS a crear i inventar formes de gestió que els permetin créixer sense aproximar-se a les lògiques capitalistes i patriarcals, sinó tot el contrari: per consolidar-se, interconnectar-se i erigir-se en una alternativa real”, defensa.

REPLICAR-SE

La iniciativa COS, una cooperativa de l'àmbit de salut que es va constituir ara fa tretze anys, va experimentar un primer creixement que va propiciar la seva sostenibilitat i un increment de l'equip, el qual, en uns tres anys, va passar de les 19 treballadores a les 46 actuals. Ara es troben en un altre procés d'expansió, però com l'han de fer?

Laura Roda, coordinadora de l'àrea d'administració, de recursos humans, atenció a persones sòcies i comptabilitat de COS, detalla que han acordat fer-lo replicant el seu model clínic a altres centres. COS és un projecte mutualista de salut integral en el qual les sòcies paguen una quota mensual per gaudir-ne i part d'aquests diners serveixen per oferir una salut universal a qui no s'ho pot permetre. “Tenim gent que ve de Vic o altres llocs de Catalunya, que si tinguessin el servei a prop de casa, els seria més fàcil”, assegura Roda.

Ara bé, aquesta expansió no la volen fer a qualsevol preu. “Necessitem que aquest creixement replicatiu tingui unes bases polítiques fortes i, per tant, hi ha uns requisits que, si aquells actors que trobem que semblen afins a nosaltres, realment no ho són, no puguin replicar el nostre model. Perquè no és tan sols compartir un model de salut, sinó també polític”, emfatitza.

COS és una cooperativa que ofereix una salut integral, que ara vol replicar el seu model clínic i polític a altres centres mèdics.

Per això, es van marcar uns requisits que han de complir els centres mèdics que vulguin el suport de COS per operar de manera similar: ser una cooperativa; garantir la transparència en la gestió, el finançament i el funcionament de l'organització; tenir una visió de la sanitat que sigui feminista i integral, que atengui persones diverses i es respectin les diferents interseccionalitats d'aquestes; oferir una salut universal; incorporar un model clínic cooperatiu i integral (tant físic com psíquic) on els professionals creïn un vincle terapèutic, en el qual les persones que acompanyen s'empoderin i siguin responsables de tot el procés mèdic en lloc de ser un subjecte pacient; que es generin espais de salut comunitària, i, finalment, que creïn xarxa amb altres cooperatives.

Per tal de potenciar aquest model clínic, COS ha creat plans de formació que, ara per ara, s'estan implementant a Vic i Sevilla. A més, s'ha marcat com a reptes clau d'aquesta replicació de la seva experiència que les noves cooperatives garanteixin unes condicions laborals dignes per a les treballadores o que el seu model integral de salut es pugui replicar a l'atenció primària pública. També es marquen l'objectiu que aquesta expansió es desenvolupi de manera cooperativa, per la qual cosa aposten per enxarxar-se amb altres entitats o organitzacions com la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES) o la cooperativa de psicòlegs Psicoopera.

INTERCOOPERAR

La darrera experiència que es va donar a conèixer en aquesta taula rodona és la del Grup ECOS, que va néixer el 2011 de la mà de vuit cooperatives i, actualment, està integrat per disset cooperatives, de treball, de consum, d'habitatge o integrals. Per formar-ne part, l'entitat ha de ser sòcia d'una cooperativa de finances ètiques, en concret, de Coop 57 o Fiare, i pertànyer a la XES. A més, els membres han de complir uns objectius de transparència i honestat, per la qual cosa s'autoimposen desenvolupar un balanç social; o assistir als espais anuals per compartir la informació de la cooperativa amb la resta del grup cooperatiu.

ECOS va començar a caminar en un moment de crisi econòmica general i ho va fer amb l'objectiu que les cooperatives guanyessin visibilitat i generessin noves iniciatives. La primera cosa que van fer va ser estudiar les experiències d'altres grups cooperatius i això els va servir per definir el seu. Van descartar que el seu grup estigués únicament orientat a augmentar els beneficis dels seus membres o a crear un *lobby* per pressionar l'administració que comprés els seus serveis. "Volíem una intercooperació que ens ajudés a enfortir-nos, a passar millor els mals tràngols, a visibilitzar-nos, a nosaltres i a l'economia social i solidària, i a generar noves oportunitats per a les sòcies", precisa Guernica Facundo, coordinadora d'ECOS.

En aquests dotze anys de vida, les cooperatives del grup han crescut a través de la intercooperació. A tall d'exemple, el conjunt

de cooperatives sòcies han incrementat en un 300% el nombre de sòcies consumidores, alhora que el de treballadores ha passat de les 47 a les 189. A més, aquesta intercooperació ha donat fruit a nous projectes de l'ESS, que s'han integrat al grup.

Arribar fins aquí no ha estat fàcil, reconeix Facundo, ja que dins del grup conviuen dues maneres de fer diferents. Una, més orientada a l'acció, l'estratègia i l'obtenció de resultats; l'altra, més cautelosa i curosa a l'hora de prendre decisions, preocupada per garantir que totes les entitats siguin conscients dels passos que es fan. "Sempre estem en aquest equilibri i, a vegades, hem tendit cap a una banda i d'altres cap a l'altra, però justament trobar el punt mig ens ajuda a avançar i créixer d'una manera més orgànica", ressalta.

Tot plegat els ha aportat un conjunt d'aprenentatges que el 2021, en el desè aniversari d'ECOS, van decidir sistematitzar i deixar per escrit. La destil·lació d'aquests aprenentatges no es va fer de la nit al dia: abans havien estat dos anys recollint la informació i debatent per elaborar un document amb els deu aprenentatges assolits en el marc d'aquesta intercooperació.

El primer aprenentatge és que la intercooperació ha de començar per coses simples, trobant punts de trobada i d'interès comuns amb els quals començar a construir el projecte comú. El segon és buscar persones i entitats amb la màxima afinitat i que tinguin una cultura cooperativa similar. A més, cal detectar i especificar tant les necessitats com les expectatives de cada cooperativa.

El document també aborda el paper que ha de tenir cada entitat amb relació a les altres. Per això, un altre aprenentatge és que cal definir molt bé els objectius del grup i les responsabilitats de cada cooperativa, és a dir, els drets i deures de cada membre. A més, s'han de crear espais de confiança i assumir que poden sorgir conflictes, que caldrà tractar amb la màxima sinceritat.

Un dels punts forts és com gestionar l'apropiació dels espais, als quals es van sumant noves persones o cooperatives. "També hem de cuidar molt els processos de decisió perquè el que cada entitat fa és delegar en una persona que la representi, i cadascú té la seva manera de fer", ressalta Facundo.

Finalment, un altre aprenentatge clau és la importància de treballar les qüestions relacionals. Per aquest motiu, s'han creat espais emocionals que han servit per aprofundir la transparència i la confiança entre les cooperatives membres. També, s'han generat moments d'autoreflexió i autoavaluació col·lectives per abordar on està cada cooperativa i analitzar si els ha servit arribar al punt on es troba actualment el grup.

La intercooperació de les cooperatives membres del Grup ECOS els ha ajudat a visibilitzar-se, créixer i iniciar nous projectes.

En aquests darrers dos anys marcats per la postpandèmia, Facundo conclou que ECOS, en conjunt i cada cooperativa de què forma part han crescut, però també ho ha fet la complexitat de la intercooperació, de l'organització i de l'estructura, per la qual cosa s'ha d'aclarir més bé el paper de les entitats. "Créixer implica augmentar la complexitat", reflexiona a tall de conclusió.

Els 10 “oblits” de la teoria econòmica dominant

Jordi Garcia Jané
@adeucapitalisme

La “ciència” econòmica dominant ignora les connexions entre l'esfera econòmica i la resta del món natural, confon activitat econòmica amb activitat lucrativa i oblida les relacions de poder a l'economia. Per a la teoria econòmica dominant, la teoria neoclàssica, l'activitat econòmica la porten a terme agents abstractes individuals desencarnats dels seus condicionants biològics i socials, i no pas grups humans, classes socials i gèneres. Aquesta teoria *mainstream* controla les universitats i les institucions, i és la doctrina hegemònica que elabora les polítiques econòmiques i socials de la majoria d'estats del món.

Però aquest paradigma econòmic viu molt lluny de la realitat, conscientment reclus en la seva campana de vidre, perquè en el fons allò que li interessa és justificar el sistema patriarcal capitalista, les seves relacions de dominació i explotació, i per això necessita negar les evidències que el seu funcionament és injust i

insostenible. El paradigma neoclàssic, basat en *brillants* formulacions matemàtiques, no serveix per entendre la realitat, ni menys per predir-la. Recordem l'anècdota protagonitzada per la reina Isabel II, quan va anar a la London School of Economics, en plena crisi de les *subprime*, i va preguntar als *doctes* economistes que la van rebre com és que no havien vist venir la crisi, i aquests no van saber què contestar-li. O també, sorneguerament, podem preguntar-nos amb l'economista i historiadora Deidre McCloskey com pot ser que si la teoria econòmica dominant té la capacitat predictiva de què tant es vanta, els economistes no siguin molt més rics del que són, si a més creuen ser el tipus antropològic que han inventat, l'*homo economicus*, que ha de perseguir sempre el màxim benefici propi.

Tot seguit, repassaré 10 dels *oblits* més importants de la teoria neoclàssica.

I.

Oblida que l'economia depèn de la biosfera

L'economia no flota en el buit, sinó que se sustenta gràcies a l'intercanvi d'energia, aigua i materials que manté amb els sistemes naturals de la biosfera. L'economia és un subsistema obert dintre un sistema tancat, que és el planeta Terra. No és un procés autosuficient que pugui créixer indefinidament. No hi pot haver creixement infinit en un planeta finit. L'economia neoclàssica no vol ni sentir a parlar d'aquests límits. Però, com va dir Kenneth Boulding, "qui cregui que el creixement exponencial pot continuar indefinidament en un planeta finit, o és boig o és economista".

II.

Oblida que l'economia productiva depèn de la reproductiva

El paradigma neoclàssic considera com a recursos d'oferta infinita, no solament els recursos naturals, sinó també el treball no remunerat fet majoritàriament per les dones a les llars. Ens referim al treball de cures, és a dir, a aquelles activitats que regeixen quotidianament i generacionalment el benestar físic i emocional de les persones. Com assenyala Mari Ángeles Durán, "una llar és un taller que produeix serveis ininterrompudament, serveis de protecció i seguretat, de companyia, d'educació, sexuals, de representació social, de descans, d'alimentació, de cura de la salut i d'atenció davant la malaltia".

De fet, el capitalisme ha estat possible privatitzant les cures, transferint-les a les dones i recloent-les dins de les cases. Les tasques de cura s'han convertit en un benefici privat per als homes i per als capitalistes, a costa de les dones. Pensem que la quantitat de les hores dedicades a les cures no remunerades és superior a les hores dedicades a l'economia productiva. Si sumem hores de cures no remunerades i remunerades, el total representa més del 60% de les hores treballades. Les feines de cures remunerades són, a més, mal pagades, precàries, feminitzades i racialitzades.

III.

Oblida que l'economia forma part de la societat

L'economia està immersa en la realitat social, política i cultural. Tot procés econòmic es duu a terme en institucions (la moneda, l'estat, les relacions laborals... són institucions), situades en un temps i un espai, i portadores d'un sentit polític i cultural. El comportament econòmic individual està bàsicament determinat per la distribució del poder i de la riquesa en una societat.

De fet, el paradigma neoclàssic pretén tant ignorar que forma part de la societat que troba normal que, en una societat democràtica, l'economia no ho sigui. Perquè, no ho oblidem: ni el règim de propietat dels mitjans de producció ni la política econòmica d'una societat són decidides per aquesta societat, ni tampoc la gran majoria d'empreses les gestionen democràticament les persones que hi treballen i/o les comunitats a què serveixen; només es gestionen així les d'economia social i solidària.

**Com va dir
Kenneth Boulding,
"qui cregui que
el creixement
exponencial
pot continuar
indefinidament
en un planeta
finit, o és boig o és
economista".**

IV.

Oblida que la majoria de les persones no som *homo economicus*

El paradigma neoclàssic parteix de considerar les persones com a *homo economicus*, un personatge que no ha vist mai ningú, possiblement perquè, segons diuen, no necessita tampoc ningú. Es tracta d'un individu aïllat, autosuficient, racional i egoista. En el fons, aquest *homo economicus*, també pretesament asexual, representa l'home burgès blanc.

A la vida real les coses no van ben bé així. Les persones no podem ser reduïdes a simples éssers racionals, ni la nostra motivació a l'interès propi. Aquesta és una concepció extremament simplista de les motivacions humanes. A la vida real, els mecanismes de decisió que regeixen la nostra conducta estan influïts per valors, emocions..., i no solament per un mesurat càlcul racional de l'interès propi, que a més s'equipara a la gratificació instantània. L'interès propi és una motivació important però n'hi ha moltes altres: l'honestat, l'altruisme, la dignitat, el sentit del deure, la solidaritat, les ideologies...

Si el món fos ple d'*homo economicus*, s'aturaria en sec perquè ens passaríem la major part del temps enganyant i estafant, perseguint els tramposos i castigant els qui hauríem atrapat.

V.

Oblida que el mercat no funciona com la seva teoria preveu

El paradigma neoliberal parla de mercats lliures, de mercats autoregulats i de mercats de competència perfecta. Però cap d'aquests mercats no existeix.

El mercat lliure no ha existit mai. Tot mercat té unes normes i uns límits que restringeixen la llibertat d'elecció i que varien històricament. El treball esclau, el treball infantil, el treball sexual, el tràfic d'òrgans, la reproducció subrogada... són activitats que, segons cada moment històric i cada societat, estan permeses o

prohibides. De la mateixa manera, els estats també modelen els mercats: el laboral (fixant un salari mínim, per exemple), el de béns i serveis (fixant uns estàndards de qualitat, per exemple) i el financer (fixant els tipus d'interès, per exemple). Per tant, un mercat només sembla lliure perquè acceptem tan incondicionalment les seves restriccions que no les veiem.

D'altra banda, els mercats reals no són de competència perfecta ni s'autoregulen. No són de competència perfecta perquè no es compleixen tots els requisits que calen perquè generin els eficients resultats que li atorga la teoria neoclàssica. Caldria que el mercat no produís externalitats, que no hi hagués barreres d'entrada, que hi hagués plena flexibilitat dels preus, que es donessin simetries informatives..., i tot això, a la vida real, no passa.

I els mercats tampoc s'autoregulen, sinó que necessiten tot un entramat institucional per existir. Pensem, per exemple, en el sistema de drets de propietat o en la xarxa moral que acompanya els intercanvis, sovint basats en la confiança i el pagament diferit.

VI. Oblida que hi ha mercats sense capitalisme

Els mercats són una forma històricament determinada d'organitzar una part de l'activitat econòmica i canvien al llarg del temps. En les societats precapitalistes també hi ha hagut mercats. Però una cosa és una economia amb mercat i una altra de diferent una economia de mercat. La diferència és que, amb el capitalisme, els mercats s'independitzen com una esfera amb una lògica pròpia que imposa la seva lògica a gairebé tota la resta. Els mercats capitalistes no són neutrals; són institucions socioeconòmiques en què s'articulen relacions de poder que privilegien un subjecte concret: la classe burgesa o capitalista.

Quan no coneix límits, l'economia de mercat desemboca en la societat de mercat. El neoliberalisme és la distòpia inacabada de la societat de mercat. La mercantilització de la vida impulsada per l'economia de mercat fa que el preu d'un producte o servei es consideri la mesura del seu valor, de manera que allò que és

gratuït sembla que no tingui importància, mentre que el que és car ens sembla especialment valuós.

VII. Oblida els altres principis de l'activitat econòmica

També es generen recursos i es resolen necessitats fora del mercat: molt especialment, als serveis públics o a les llars. Però a la teoria neoclàssica només li interessa allò que és comercialitzat i comptat en diners (el PIB, els índexs borsaris...).

Seguint Karl Polanyi, històricament hi ha quatre principis econòmics que generen recursos i resolen necessitats: el mercat (de béns i serveis, de treball, financer; és el principi social mercantil i monetari), la redistribució (l'Estat, el pla, l'obligació; és el principi social no mercantil i monetari), la reciprocitat (les famílies i associacions; és el principi col·lectiu no mercantil i no monetari), i l'administració domèstica (la producció per a l'autoconsum; és el principi individual no mercantil i no monetari). Tota societat combina i prioritza d'una manera específica aquests principis.

VIII. Oblida que molt del que anomena producció és transformació o adquisició de riqueses preexistents

La teoria neoclàssica ha escampat la metàfora de la producció. Aquesta metàfora eclipsa els deterioraments que el procés econòmic infligeix a l'entorn físic i social. Però, ben mirat, no es produeix res de nou, només s'extreuen, s'elaboren i s'usen els recursos planetaris en un procés que produeix residus i consumeix energia. Darre l'etiqueta de la producció, sovint s'oculta mera extracció o, en l'esfera financera, pura especulació.

D'altra banda, els indicadors de l'economia neoclàssica no distingeixen entre creació de coses necessàries, creació de

coses supèrflues i creació de coses nocives. Moltes vegades les forces productives són alhora o sobretot forces destructives.

IX. Oblida la distribució de la renda

A la teoria neoclàssica no li interessa la distribució de la renda en el procés econòmic. Així no necessita explicar les relacions de dominació i explotació entre les classes socials i els gèneres, associades a les desigualtats entre elles pel que fa a propietat, renda i posició en els processos de producció de l'economia productiva i de la reproductiva.

Tampoc no vol de cap manera associar la pobresa amb la riquesa. Ara bé, no és possible eliminar la pobresa sense distribuir la riquesa, sobretot en contextos de recursos finits. Tot el que sap dir sobre la pobresa són promeses buides: que si el creixement del PIB reduirà la pobresa, que si l'augment de la productivitat eliminarà la pobresa, que si molts països pobres ho són per la seva falta de desenvolupament tecnològic, que si el lliure comerç conduirà a un repartiment equilibrat de la riquesa...

X. Oblida avaluar el model econòmic que promou

La teoria neoclàssica no mostra cap interès per contrastar el seu model amb la realitat. Nosaltres sí. Després de tres-cents anys de capitalisme, podem dir que és un sistema fallit: no ha cobert les necessitats bàsiques de les persones, ha provocat una gran desigualtat social entre elles i, a més, amenaça de portar-nos, a la humanitat i a la majoria d'espècies, cap a l'extinció. Hi ha un conflicte irresoluble, no ja tan sols entre capital i treball, sinó també entre capital i vida. Sota la preeminència de l'acumulació de capital, la vida estarà sempre sota amenaça, perquè no serà més que un mitjà per a la principal finalitat, que és el benefici dels propietaris dels mitjans de producció. Qualsevol economia postcapitalista, no contra la vida, sinó per la vida, no pot incórrer en cap d'aquests deu "oblits".

Som representativitat

→ **Participació**

Visibilitat

→ **Enfortiment i creació**

Sectors

→ **Territori**

Economies feministes

**Cooperatives
de Treball**

Federació de Cooperatives
de Treball de Catalunya
Premià 15, 1ª planta. 08014 Barcelona
Tel: 93 318 81 62 - Fax: 93 302 18 85

cooperativest treball.coop

Participa de
la transformació
social!

T'ho expliquem a
nexe.coop

Quin cooperativisme volem? (IV)

Fèlix Pardo
Filòsof

Hi ha cooperativistes que han assumit alguns discursos sobre la identitat en relació amb el treball i el gènere que poden comportar el domini d'una única harmonització possible entre l'ordre de les pràctiques, de l'acció, i l'ordre de les idees, del discurs, com a conseqüència del desplaçament dels processos de constitució de la subjectivitat relatius a l'individu pels relatius a la col·lectivitat, i dels processos d'emancipació basats en l'enfocament dels drets humans pels basats en la perspectiva feminista. Aquestes dues qüestions les abordaré, respectivament, a partir dels punts de vista de Marina Garcés i Joana García Grenzner que trobem al llibre *Revertir el guión. Trabajos, derechos y libertad* (Madrid: Catarata, 2016), coordinat per David Casassas, en la mesura que es poden prendre com a punts de referència en el posicionament d'una part rellevant del moviment cooperatiu i que és majoritària en l'economia social i solidària.

EL TREBALL COOPERATIU NO EXCLOU LA SUBJECTIVITAT DE L'INDIVIDU TREBALLADOR

Marina Garcés, que havia publicat uns anys abans l'assaig filosòfic *Un mundo común* (2013), afirma el rebuig del treball per la necessitat de superar la subjectivitat lligada al treball en l'empresa capitalista i sotmesa a la condició d'assalariat (2016: 59), en la mesura que aquesta subjectivitat representa unes relacions de poder que legitimen l'explotació i un estil de vida subjugat a la violència dels diners, on tant tens tant vals. Fins i tot quan el treball va deixar de ser el centre de la vida política i social, l'afany per treballar més o per cercar feina i reinventar-se laboralment continuava organitzant la identitat de les persones, ara sota la forma d'emprenedoria (2016: 64-65). Així doncs, l'única forma d'alliberar la vida de les relacions de poder del capital i fer pos-

sible altres formes de subjectivitat postcapitalista passa pel re-
buig del treball. Per a Garcés es tracta de fer una mena d'èxode
des dels processos basats en la individualització i la precarietat,
que s'entenen de manera mecanicista, a processos basats en la
vida digna i en un món en comú, que s'entenen de manera crea-
tiva i experimentadora. I assenyala com a principals referències
la campanya "Dinero Gratis" a Barcelona, l'autonomia obrera
a Itàlia, el zapatisme a Mèxic, el moviment de decreixement i
l'economia feminista arreu del món.

Ara bé. Cal advertir que l'emancipació del treball assalariat
i el reconeixement social del treball no remunerat, com el de la
llar i el de les cures, no passa necessàriament per la destrucció
del capital ni de la subjectivitat basada en l'individu treballador.
Per una banda, convé no confondre la transformació d'allò indi-
vidual en allò col·lectiu que es dona en el cooperativisme amb la
transició cap al col·lectivisme, perquè allò col·lectiu cooperatiu
no té com a referència l'abolició del capital i la socialització dels
mitjans de producció entre totes les persones, sinó la propietat
conjunta del capital aportat entre les persones associades i amb
el compromís que totes elles puguin realitzar les seves neces-
sitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals. La creació
d'una nova subjectivitat basada únicament en la multitud i el
comú, tal com defensen els partidaris del col·lectivisme, té el
perill d'anul·lar la pràctica individual de la llibertat i amb ella
la fonamentació d'una ètica cívica des de l'autonomia de cada
persona. Reduir la constitució de la identitat de la persona a
la dialèctica de les relacions socials pot justificar processos po-
lítics i socials que imposin un únic ideal moral de justícia i en
un temps futur indefinit, tal com ja va advertir el filòsof Martin
Buber en el seu llibre *Camins d'utopia* (1950), on defensa, en-
front del col·lectivisme, el cooperativisme que van realitzar els
jueus a Palestina mitjançant els kibutz.

La constitució de la identitat cooperativa no hauria de fer-se
des de la tracció d'una ideologia, sinó des d'una elecció lliure
que, amb l'acció cooperativista, vagi conformant la religació
d'un individu amb els altres individus en un determinat grup.
De fet, ha estat la contingència en la presa de decisions i la in-
dependència ideològica entre els membres d'una cooperativa el
que ha fet més fructífera la pràctica de la cooperació, ja que
aquesta associació de persones és fruit de la voluntat de cadas-
cuna d'elles, així com de les seves relacions interpersonals autò-
nomes, sense cap imposició, tal com posa de manifest el principi
cooperatiu d'adhesió voluntària i portes obertes. En aquest sen-
tit podem afirmar que el més important d'una cooperativa, allò
que la manté viva i fidel a la seva iden-
titat, no són tant els elements defi-
nitoris de la seva forma jurídica, com els
valors que defineixen el seu esperit, a
saber: la responsabilitat, la confiança
i l'ajuda mútua, que expressen la fe
dels cooperativistes en la seva obra.
Per tant, no es pot fer abstracció de
l'individu treballador en la dimensió
cooperativa perquè és qui efectua
aquests valors.

Tot just en aquest punt és on tro-
bem la principal diferència entre la
cooperativització i la col·lectivització,
ja que la lliure interacció dels indivi-
dus treballadors, amb independència
de les constriccions ideològiques de la

disciplina dels partits polítics i dels sindicats, és la força que
impulsa l'autogestió, la democràcia econòmica i la propietat
col·lectiva en les cooperatives, mentre que en les col·lectivitzac-
ions hi ha una deriva cap al centralisme democràtic, la buro-
cratització i l'estatalització de l'economia. Un exemple d'aquesta
diferència la trobem en la capitalització de la societat i en la
distribució dels excedents de percepció, perquè només en les
cooperatives les persones sòcies fan aportacions de capital i
una part dels excedents de percepció es poden distribuir en-
tre les sòcies proporcionalment al capital aportat, reconeixent
d'aquesta manera l'esforç de les sòcies. En relació amb aquest
punt trobem un principi l'acompliment del qual ha garantit la
viabilitat de les cooperatives de consum, a saber: el principi de
la distribució del guany en funció del volum de compra realitzat
per cada sòcia. Aquest principi, cal subratllar, ha estat essencial
per al desenvolupament de les cooperatives de treball i té com a
referent la bona praxi de l'individu treballador.

L'ECONOMIA COOPERATIVA NO ESTÀ SUBSUMIDA EN L'ECONOMIA FEMINISTA

Joana García Grenzner afirma que "l'economia social i solidària
serà feminista o no serà", una idea que ha estat assumida avui
dia per la majoria dels cooperativistes que militen en aquest
subsistema de les economies transformadores. Parteix del su-
pòsit que entre l'ESS i l'economia feminista hi ha una hibridació
teòrica i pràctica, ja que comparteixen valors iguals sobre els
drets de les dones i una visió de l'economia alternativa al capi-
talisme. I amb aquest enfocament de gènere va realitzar, junta-
ment amb la Sílvia Alberich i l'Elba Mansilla, l'estudi *Femení
Plural. Les dones a l'economia cooperativa* (2014), que s'ha con-
vertit en un referent per als estudis posteriors sobre la relació
entre l'economia social i solidària (ESS) i el feminisme. Algunes
de les seves conclusions són que l'ESS permet superar la pràc-
tica de la conciliació familiar amb la de corresponsabilitat entre
mares i pares (2016: 153), que és a les cooperatives petites i
amb consciència feminista on és més factible avançar en aques-
ta direcció (2016: 154), que és a les cooperatives de dones on po-
dem trobar els exemples més representatius de transformació
econòmica i social en relació amb l'esfera familiar, domèstica,
reproductiva i de la cura (2016: 155) i que són les cooperatives
de dones i amb consciència feminista les que han fet més con-
tribucions per promoure, des de les seves pràctiques transfor-
madores, lleis i polítiques a favor de l'ESS des d'una perspectiva
feminista (2016: 158).

Ara bé, el que no podem considerar
com a obvi és que un bon nombre de
valors i pràctiques de l'ESS hagin es-
tat incorporats des del feminisme, tal
com afirma Grenzner, entre els quals
destaca els següents: "l'aprenentatge
mutu i permanent; la democràcia inter-
na, la presa de decisions participativa i
consensuada i el lideratge col·lectiu; la
intercooperació i la voluntat d'incidèn-
cia i transformació social de l'entorn"
(2016: 150). Com és sabut, els fundadors
de la cooperativa moderna els trobem
a la Societat Equitativa dels Pioners de
Rochdale, creada l'any 1844. El sisè dels
principis cooperatius d'aquests pioners
deia així: "El principi d'«un membre

Convé no confondre la
transformació d'allò
individual en allò
col·lectiu que es dona
en el cooperativisme
amb la transició cap al
col·lectivisme.

un vot» prevaldrà en la gestió, sense discriminació del sexe dels membres». Aquest principi de gestió democràtica va representar una de les primeres reivindicacions dels drets de les dones de participar en condicions d'igualtat en el capital d'una empresa i en la seva administració, així com de disposar dels seus estalvis, siguin solteres o casades. I això molt abans que fos promulgada la primera Acta de Propietat de la Dona Casada l'any 1870 pel Parlament britànic. No obstant això, entre els 28 pioners de Rochdale només hi havia una dona, Eliza Brierley, i això dos anys després de la creació de la cooperativa, un fet que demostra que l'ideal de la cooperació neix sense la concreció pràctica de la consciència feminista, si és que havia emergit ja aquesta consciència entre els primers cooperativistes. Haurem d'esperar a l'any 1883 per veure la fundació al Regne Unit de la Lliga de Dones Cooperatives per Alice Acland (1849-1935) i Mary Lawrenson (1850-1943), que va començar només amb cinquanta membres.

La vindicació dels drets de les dones en el si de les cooperatives es va fer des de la perspectiva universalista del projecte il·lustrat i no pas des de la perspectiva identitària de gènere. Fins i tot en la seva construcció teòrica podem observar opinions contràries al feminisme, unes opinions afirmades curiosament per pensadors que van contribuir a l'emancipació de les dones, així com posicions d'indiferència vers el feminisme, unes posicions sostingudes també curiosament per pensadores de gran prestigi en l'estudi del cooperativisme. Els casos paradigmàtics són els de John Stuart Mill (1806-1873) i el de Beatrice Webb (1858-1943). Pel que respecta a Mill, un cèlebre economista i filòsof anglès que va desenvolupar l'utilitarisme i va manifestar la seva fe en el cooperativisme pel seu convenciment que és una forma d'empresa més justa que la capitalista i que per això s'acabaria imposant, va argumentar la conveniència de limitar el dret de les dones al treball per tal de no incrementar la competència entre sexes en el mercat laboral, perquè això comportaria una baixada dels salaris. Aquest argument va ser refutat, cal recordar, per la seva esposa i col·laboradora intel·lectual Harriet Taylor (1807-1858) perquè entenia que aquesta limitació només respon a un prejudici i un costum mantinguts per la dominació de l'home sobre la dona, si bé és una dominació més complexa que amb altres subjectes per les relacions sexuals i afectives, i que és un nou intent de legitimació del matrimoni patriarcal que impedeix l'emancipació econòmica de la dona i la igualtat d'oportunitats entre gèneres.

I pel que respecta a Beatrice Webb, una cèlebre sociòloga i economista anglesa que va ser una de les persones cofundadores de la London School of Economics, dir que es va interessar per l'èxit de les cooperatives al seu país, l'estudi de les quals va concretar en el llibre *El moviment cooperatiu a Gran Bretanya* (1891), on arriba a la conclusió que la superació de la pobresa i de l'explotació capitalista es pot realitzar mitjançant el model cooperativista, basat en l'autogestió, la democràcia econòmica i la propietat col·lectiva. Tanmateix, sent el cooperativisme tan rellevant com el sufragisme a la societat britànica del seu temps, crida l'atenció que Webb no manifestés cap interès per

La vindicació dels drets de les dones en el si de les cooperatives es va fer des de la perspectiva universalista del projecte il·lustrat i no pas des de la perspectiva identitària de gènere.

aquest moviment. Fins i tot va signar un manifest antisufragi promogut per l'escriptora Humphrey Ward. Entre les raons d'aquesta posició, a més d'assenyalar la influència de les idees de Spencer sobre la dona, alineades amb un punt de vista patriarcal i sexista, cal subratllar la seva pertinença a la classe benestant, fet que li va permetre viure sense sentir-se discriminada.

L'atribució de valors i pràctiques del cooperativisme a l'economia feminista pressuposa una mena d'estat natural femení que va informant tots aquells moviments de protesta que amenacen l'ordre patriarcal, així com tots aquells

dissenys institucionals que representen un avenç en l'emancipació i la llibertat humanes. Els valors i pràctiques de l'ESS atribuïts a l'economia feminista són, de fet, tal com ha demostrat James C. Scott en els seus estudis sobre els conflictes de classe i els moviments camperols del sud-est asiàtic, les experiències quotidianes informals i no institucionalitzades de la major part de la gent, especialment de les classes populars, sense diferències de gènere. I si haguéssim d'atribuir aquests valors i pràctiques a un moviment social, aleshores aquest no seria un altre que l'anarquisme, com ha argumentat amb nombroses evidències històriques el mateix James C. Scott en el seu llibre *Elogi de l'anarquisme* (2012).

REFLEXIÓ FINAL

Per una banda, la identitat cooperativa representa una nova forma de subjectivitat postcapitalista que no es crea desentant del treball i fent abstracció de l'individu, sinó capgirant les relacions de poder entre els individus, fent prevaldre l'horitzontalitat sobre la verticalitat, la proporcionalitat i la correspondència sobre la desigualtat i la diferència. Ni tampoc es crea abolint el capital privat, sinó suprimint el capital com a font de riquesa particular generadora de desigualtats, posant els recursos econòmics dels cooperativistes i els mitjans de producció de la cooperativa al servei del col·lectiu per tal de satisfer les necessitats de totes les persones associades de manera equitativa i complir així les seves aspiracions amb una efectiva igualtat d'oportunitats.

I per l'altra, el cooperativisme, en la mesura que es construeix sobre els valors del projecte il·lustrat que tenen com a fi l'emancipació, així com sobre el republicanisme democràtic que se situa entre el liberalisme i el comunitarisme, configura una identitat que transcendeix tant les categories identitàries dels individus com les dels col·lectius. En conseqüència, té sentit la pràctica del cooperativisme sense emfatitzar la reivindicació de la identitat de gènere, la qual cosa no significa negar aquesta identitat sinó articular-la amb la universalitat de l'ésser humà. Convé no oblidar que l'ideal de la cooperació és un ideal universal que aspira a agrupar individus i col·lectius més enllà de les seves experiències o característiques particulars. En aquest sentit, la principal contribució del feminisme a l'ESS és haver establert un nou marc conceptual i d'acció en les relacions de gènere que trenca la dialèctica de dominació i servitud en la construcció de la feminitat com a alteritat de la masculinitat, la qual cosa obre un escenari inèdit en la lluita per l'emancipació i el reconeixement dels drets.

La Pau en primera persona

Ricard Pedreira
Economista

La selecció dels textos d'Arcadi Oliveres que conforma *Papers de Pau*, potent però sempre subjectiva, ha estat de Jordi Algué, que ha treballat en l'arxiu personal de l'Arcadi i "que va concloure amb l'ingrés a l'Arxiu Nacional de Catalunya", com també de l'editora, Mar Valldeoriola, que ha publicat gran part de la seva obra.

Aquí exposem alguns punts que poden fer interessant llegir aquest llibre. El primer, l'informe del Centre Delàs d'Estudis per la Pau, que ho diu clar: "El 2020, l'estat espanyol s'haurà gastat uns 20.000 milions d'euros en despesa militar". Uns 56 milions d'euros diaris...

"La guerra és el sufragi dels països bàrbars" és una frase del poeta Carlos Marín. Així comença el llibre. I continua: "Les guerres no només són absurdes (quin resultat esperem de la violència?), sinó que, a més, es preparen buscant excuses i falsos enemics per justificar i perpetuar una de les indústries més grans del món i que mou més diners: la indústria de l'armament". Tota una declaració de principis.

Les bombes s'acumulen per sobre de tota lògica, fins i tot bèl·lica; es perfeccionen les característiques mortíferes dels míssils, s'autoritza la producció de la bomba de neutrons i els abans astronautes són ara espies militars. Les armes

químiques i bacteriològiques són atractius de primer ordre i el comerç d'armes creix a un ritme exponencial.

I una altra dada: "Els grans partits aproven pràcticament sense esmenes una dotació de 2,3 bilions de pessetes (1982) per als propers vuit anys".

Alguns exemples de la vida corrent. No podem dir "no a la guerra" i obrir un pla de pensions, que són diners que el banc reté i que molt probablement utilitzarà per finançar algunes empreses il·lícites, com les de l'armament.

"Però què vol dir ser pacifista? És qui, com jo, rebutja frontalment la guerra perquè considera que l'existència d'exèrcits és una despesa inútil. (...) Jo diria que si les lluites no són menys violentes i el pacifisme no triomfa, és precisament per la 'normalització' d'allò que en diem exèrcits".

En principi, la banca, com tota activitat econòmica, hauria de ser ètica, però... Les característiques que la mouen són, primer, que considera que el principal són les persones que demanen els diners i no les qui els dipositen. Hi ha una solució, però. La banca ètica ofereix la garantia que els diners es destinaran a inversions èticament rendibles. Les xifres mostren què els crèdits no pagats en la banca ètica es troben en la mateixa proporció que en la banca "no ètica".

En segon lloc, l'important són els projectes proposats i no el patrimoni del demandant. Encara que es pugui pensar que les fallides poden ser superiors amb aquest sistema, es pot comprovar que no és així.

"I una tercera raó (...) és que el 70% dels crèdits es donen a dones (...), que s'ha demostrat que són més bones administradores que els homes". Arcadi dixit. El 1991, les Nacions Unides van voler, no parar les exportacions d'armes, cosa impossible, sinó obligar tots els països a elaborar un informe anual amb les exportacions d'armes que s'havien fet i a quins països. En la sessió següent es parlaria del tema. Però els Estats Units es van treure de la màniga incloure la paraula "voluntàriament" per signar l'acord. La resolució va quedar immediatament aturada.

"Però les guerres continuen. Sembla que no hi hagi un interès a resoldre res per la via pacífica. A vegades penso que es deu al fet que ens hem desenvolupat poc. I nosaltres, a diferència dels animals, fem servir la violència, no per a la supervivència, sinó com a estratègia".

"Segons l'Institut d'Investigacions per la Pau d'Estocolm, en el període 1993-95, esclataren o continuaren guerres (es considera guerra quan hi ha hagut més

de mil morts), que van afectar els països següents: A Europa: Azerbaidjan, Bòsnia i Herzegovina, Croàcia, Rússia i l'Ulster. Al Proper Orient: Iemen, Iran, Iraq, Israel i Turquia. A l'Àsia: Afganistan, Bangla Desh, Cambodja, Índia, Indonèsia, Myanmar, Filipines, Sri Lanka i Tadjikistan. A l'Àfrica: Algèria, Angola, Libèria, Rwanda, Sierra Leone, Somàlia, Sud-àfrica i Sudan. I a Amèrica: Colòmbia, Guatemala i Perú. Total, 31 països. En un món en pau...

Què entenc per la pau, es pregunta Arcadi Oliveres? "Com deia Frederic Roda, la pau requereix el desenvolupament dels pobles, la justícia social, el respecte pels drets humans, el desarmament, la cura del medi ambient, la lliure circulació de les persones i el diàleg intercultural". Condicions que la majoria dels països no poden o no volen assolir.

Arcadi assenyala que els seus primers mestres van ser els seus pares, en la lluita contra el llenguatge, les edicions i les joguines bèl·liques i en la creació de la convivència veïnal.... Com a personatges referents de pau, en el llibre s'assenyalen, entre altres, Adolfo Pérez Esquivel, Frederic Roda, Lluís Maria Xirinacs i Pere Casaldàliga.

I un detall curiós sobre algun governant del nostre país: un ministre va prohibir la creació a Barcelona de l'Associació

de Veïns de l'Esquerra de l'Eixample, perquè s'esmentava la paraula "Esquerra"...

Citar també el Centre Delàs d'Estudis per la Pau, institució independent (nascuda d'antics treballs de la Càtedra UNESCO de la UAB) que es dedica a temes d'economia de la defensa, especialment la militar, l'R+D amb finalitats de guerra, i la indústria i el comerç d'armament. Els darrers anys s'ha dedicat a estudiar l'anomenada "banca armada" i el finançament d'enginyers bèl·lics.

Hi ha, malgrat els valors de la pau, alguns "núvols" que, segons Arcadi Oliveres, caldria allunyar: els enfrontaments bèl·lics constants, la despesa militar desbocada, la privatització dels exèrcits i les tàctiques de guerra digitalitzades, entre altres.

Un personatge admirat per Arcadi Oliveres fou Pere Casaldàliga, fill de Balsegny i bisbe de Saõ Felix do Araguaia, que deia, entre altres coses: "Jo soc jo i les meves causes, i les meves causes valen més que la meua vida", "En l'amor, en la fe i en la revolució no és possible la neutralitat", "El capitalisme, per definició, és lucre acumulat, és privilegi del capital, és exclusió de la majoria" i "Si no hi ha causes grans, la vida no té sentit". No pot estar més clar.

OLIVERES, ARCADÍ

Papers de Pau

Edició de Jordi Algué i Mar Valldeoriola
Barcelona: Angle Editorial-Institut Català
per la Pau, 2022.

ISBN 9788419017345

343 pàgines

21,3 x 13,8 cm

Aquest llibre el trobareu al
Centre de Documentació
Cooperativa

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

PREMIS ECONOMIA SOCIAL'23

MÉS DE 9.000 €
EN PREMIS

ELS MILLORS TREBALLS
DE FI DE GRAU, FI DE
MÀSTER I DE POSTGRAU

DIJOURS 28 DE SETEMBRE
**ACTE DE LLIURAMENT
DELS PREMIS ECONOMIA SOCIAL 2023**

17.30 h

Auditoria de La Lleialtat Santsenca (C/Olzinelles, 31 de Barcelona).